

u.remissvar@regeringskansliet.se

Dnr U2018/04219/UH

Remissvar: Framtidens specialistsjuksköterska – ny roll, nya möjligheter (SOU 2018:77)

Region Dalarna har med intresse tagit del av betänkandet av utredningen om specialistsjuksköterskeutbildning och vissa andra hälso- och sjukvårdsutbildningar och lämnar nedanstående synpunkter.

Sammanfattning

Region Dalarna:

- avvisar förslaget om förändring i Hälso- och sjukvårdslagen gällande krav på kompetens för att utföra vård, och avvisar likaså förslaget att i ett tillägg till 4 § särskilt peka ut systematisk och fortlöpande kompetensförsörjning av avancerade kliniska specialistsjuksköterskor, barnmorskor, röntgensjuksköterskor, och specialistsjuksköterskor.
- anser att ett eventuellt beslut om inrättande av ett samverkansråd inom Regeringskansliet bör invänta slutrapporteringen av Socialstyrelsens och Universitetskanslersämbetets pågående utredningsuppdrag gällande samverkan,
- instämmer i förslaget om ökade anslag till universitet och högskolor för fortbildande kurser på avancerad nivå, men anser det vara viktigt att åtföljande uppdrag till lärosätena är utformat med det explicita syftet att etablera ett kursutbud som svarar mot hälso- och sjukvårdens behov,
- tillstyrker ett införande av VULF-avtal, men anser att avtalet bör omfatta alla utbildningar som innehåller verksamhetsförlagd utbildning,
- anser att en specialiströntgensjuksköterskeexamen bör införas, varför en särskild utredning förordas,
- anser att en förändrad barnmorskeutbildning snarast bör utredas inom ramen för ett nytt utredningsuppdrag,
- avvisar den av utredaren föreslagna "modell C" och anser att frågan om en förändrad examensstruktur för specialistsjuksköterskeutbildning bör utredas vidare,

- avvisar förslaget på införande av en ny examen som Avancerad klinisk specialistsjuksköterska.

Förändringar i lag och föreskrift

Region Dalarna avvisar förslaget att en ny punkt skall införas i 5 kap. 1 § Hälso- och sjukvårdslagen, som slår fast att vården skall utföras av den som har kompetens för arbetsuppgiften. Detsamma gäller förslaget att i ett tillägg till 4 § särskilt peka ut systematisk och fortlöpande kompetensförsörjning av avancerade kliniska specialistsjuksköterskor, barnmorskor, röntgensjuksköterskor, och specialistsjuksköterskor. Det är en grannlaga uppgift att mäta kompetenser och ännu svårare att mäta lärande. Deltagande i formella kurser, föreläsningar och konferenser kan visserligen mätas, medan det är svårt att skapa ett mått för det lärande som sker inom ramen för det dagliga arbetet. Att en medarbetare deltagit vid ett utbildningstillfälle säger heller ingenting om huruvida hon eller han faktiskt tillgodogjort sig utbildningen. Innan förändringar i lagtext görs bör man tänka efter, huruvida åtgärderna verkligen kommer att få avsedd effekt eller riskera att skapa förvirring och svårigheter gällande mätningar och uppföljning. Region Dalarna tror på det sistnämnda, om förslaget om lagändring skulle bli verklighet.

Region Dalarnas instämmer i förslaget att vårdgivares ledningssystem även skall omfatta rutiner för arbetet med kompetensförsörjning. Det ledningssystem som Region Dalarna idag tillämpar baseras inte enbart på SOSFS 2011:9, utan även på standarder som gäller kompetensförsörjning.

Inrättande av ett råd under regeringen

Utredningen föreslår att det inom Regeringskansliet skall inrättas ett särskilt råd som fortlöpande kan ge regeringen information i frågor som rör kompetensförsörjning.

Region Dalarna ser positivt på alla former av samverkan som kan leda till ett strategiskt genomtänkt utbildningsutbud regionalt och nationellt. Det kan emellertid ifrågasättas varför utredningen väljer att lägga fram detta förslag, när Socialstyrelsen och Universitetskanslersämbetet samtidigt har ett regeringsuppdrag att se över hur tillgången på utbildad personal inom hälso- och sjukvården kan säkras genom ökad samverkan. Det förefaller lämpligt att inte besluta om inrättandet av ett särskilt samverkansråd innan myndigheterna slutrapporterat nämnda uppdrag till regeringen.

Region Dalarna vill i detta sammanhang påminna om regeringens möjlighet att på ett mer resolut sätt styra lärosätenas utbildningsutbud när det gäller yrkesutbildningar inom hälso- och sjukvårdsområdet. Samverkan har ett

stort värde i sig själv, genom att öka den inbördes förståelsen för olika aktörers verklighet och förutsättningar. Det är emellertid ännu viktigare att samverkan verkligen leder till ett resultat i form av tillgänglighet av relevanta kurser och utbildningsprogram inom ett reguljärt utbud. Region Dalarna återkopplar gärna till den tidigare utredningen "Högre utbildning under tjugo år" (SOU 2015:70), som tydligt visat hur det för vissa yrkesgrupper år efter år utbildas färre personer än vad som skulle behövas för att säkra kompetensförsörjningen. Utan tydligt formulerade uppdrag och examensmål i utbildningsanordnarnas regleringsbrev finns det en risk att inte heller det framtida utbudet kommer att motsvara vårdgivarnas kompetensbehov, även om regeringen höjer lärosätenas takbelopp.

Ökat antal fristående kurser i högskolan

Region Dalarna ser positivt på förslaget att tilldela högskolor och universitet öronmärkta medel för fortbildande kurser på avancerad nivå. Det är emellertid viktigt att tillförda medel kombineras med ett explicit uppdrag som går ut på att säkerställa ett reguljärt kursutbud som svarar mot hälso- och sjukvårdens behov av fortbildning. I utredningen sägs att förslaget syftar till att "tillskapa ökat antal fristående kurser". Region Dalarna vill lyfta fram sin uppfattning, att detta inte enbart handlar om att göra kurser inom olika utbildningsprogram sökbara som fristående kurser, utan i minst lika stor utsträckning om framtagande av nya behovsfillande kurser.

Region Dalarna vill understryka vikten av att lärosätena även tillförs medel för att kunna erbjuda fler utbildningsprogram som leder till specialistsjuksköterskeexamen. För regionens kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvårdsområdet är det av stor betydelse att fler specialistsjuksköterskeutbildningar än idag kan erbjudas vid Högskolan Dalarna.

Införande av VULF-avtal

Region Dalarna tillstyrker förslaget att inrätta så kallade VULF-avtal, i avsikt att reglera verksamhetsförlagd utbildning, stimulera förenade anställningar och åstadkomma en stärkt vårdvetenskaplig forskning. VULF-avtalen bör dock omfatta alla utbildningar som innehåller verksamhetsförlagd utbildning – inte enbart utbildningar som faller under direktivet för den aktuella utredningen.

Förändrad examensbeskrivning för barnmorskeutbildning

Region Dalarna finner det anmärkningsvärt att utredningen inte kunde ta fram något förslag, trots konstaterandet att det finns behov av en förändrad examensbeskrivning för barnmorskeexamen. Det är viktigt att frågan om

barnmorskeexamens omfattning och innehåll snarast utreds vidare inom ramen för ett separat utredningsuppdrag. Direktivet för en sådan utredning bör lämna utrymme för en annan examensomfattning än 90 högskolepoäng.

Inget införande av specialiströntgensjuksköterskeexamen

Såsom tidigare framförts till utredningen, anser Region Dalarna att en specialiströntgensjuksköterskeexamen bör införas. En dylik examen bedöms vara en förutsättning för en kvalitetssäkrad utbildning, som är gångbar i hela landet och till gagn för den radiologiska verksamheten och patienterna. Dessutom skulle en specialistexamen vara ett välkommet steg i en karriärtrappa, som kan förväntas ha en positiv effekt på rekryteringen till grundutbildningen till röntgensjuksköterska. Region Dalarna anser att en specialistexamen för röntgensjuksköterskor bör införas, men instämmer i förslaget att Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ges i uppdrag att utreda frågan vidare.

Förslag till ny specialistsjuksköterskeexamen

Dagens 11+1 inriktningar av specialistsjuksköterskeexamen har bedömts vara i behov av översyn och förändring, och utredningen har ställt fyra alternativa modeller (A-D) mot varandra. Av dessa förordar utredningen modell C med tre fasta områden för specialisering och ett öppet område.

Region Dalarna håller med utredaren om, att specialistsjuksköterskeutbildning bör vara en högskoleutbildning på avancerad nivå. Dessutom bör utbildningen leda till en yrkesexamen. Region Dalarna avvisar emellertid bestämt införandet av modell C. Specialistutbildningar inom anestesijukvård, intensivvård respektive operationssjukvård är visserligen mycket viktiga för flera verksamheter inom hälso- och sjukvården, men utredningen har inte på ett övertygande sätt visat varför endast dessa utbildningar skulle ges specifikt föreskrivna examensmål i högskoleförordningens examensordning. Region Dalarna kan inte se på vilket sätt andra specialistutbildningar, inom exempelvis psykiatri eller vård av äldre, per automatik skulle vara betjänta av att hänvisas till en öppen examensbeskrivning. Det finns istället en överhängande risk för att tillämpandet av modell C skulle leda till otydlighet och mycket stora variationer i utbildningsinnehåll. I de fall det finns behov av att anpassa specialistutbildning till lokala och regionala behov, finns denna möjlighet redan nu genom dagens så kallade tolfte inriktning.

Region Dalarna anser sannolikheten vara stor att det kan framarbetas förslag som bättre tar hänsyn till hälso- och sjukvårdens behov än någon av de framförda modellerna, och föreslår därför att frågan om

specialistsjuksköterskeexamens framtida utformning skall utredas ytterligare.

Införande av Avancerad klinisk specialistsjuksköterska

Region Dalarna avvisar förslaget om införandet av en ny yrkesexamen om 120 högskolepoäng på avancerad nivå. Stora delar av landet uppvisar idag brist på såväl grundutbildade sjuksköterskor som specialistsjuksköterskor. Ett införande av den föreslagna examen skulle knappast ha en gynnsam inverkan på vare sig bemanningsläge eller rekrytering.

Sedan flera år tillbaka har Region Dalarnas sjuksköterskor möjlighet att beviljas ekonomisk ersättning under sin vidareutbildning till barnmorska eller specialistsjuksköterska. Utan denna ekonomiska satsning skulle bristen på vidareutbildade sjuksköterskor vara ännu större än den är idag. Beroende på val av inriktning medför utbildningen att heltidsstuderande sjuksköterskor är borta från arbetet två eller tre terminer under studietiden. I det korta perspektivet innebär detta ett produktionsbortfall, som i sin tur kan leda till försämrad arbetsmiljö för de medarbetare som kvarstår i arbete. I en bredare kontext kan frånvarande sjuksköterskor utgöra del av en bristsituation som leder till stängda vårdplatser. Inrättande av en tvåårig examen på avancerad nivå skulle innebära, att de sjuksköterskor som väljer att utbilda sig till AKS tillbringar hela fyra terminer utanför den kliniska produktionen. Detta är en mycket lång tid för vårdgivaren att avvara en medarbetare inom ett bristyrke. Om även specialistsjuksköterskor väljer att läsa till AKS, finns det dessutom en uppenbar risk för att specialistsjuksköterskebristen förvärras. Mot bakgrund av en bekymmersam bemannings- och rekryteringssituation är det inte rätt tid att nu introducera en så pass lång vidareutbildning.

Region Dalarna ser vidare en risk för att lärosätena kan tänkas vilja erbjuda utbildning till AKS i större utsträckning än specialistsjuksköterskeutbildning, eftersom den förstnämnda ger intäkter under längre tid. Försämrad tillgång till ett relevant utbud av specialistutbildningar skulle tvivelsutan leda till ökade svårigheter när det gäller kompetensförsörjningen inom många verksamheter.

Sofia Jarl
Regionråd
Ordförande Hälso- och sjukvårdsnämnden